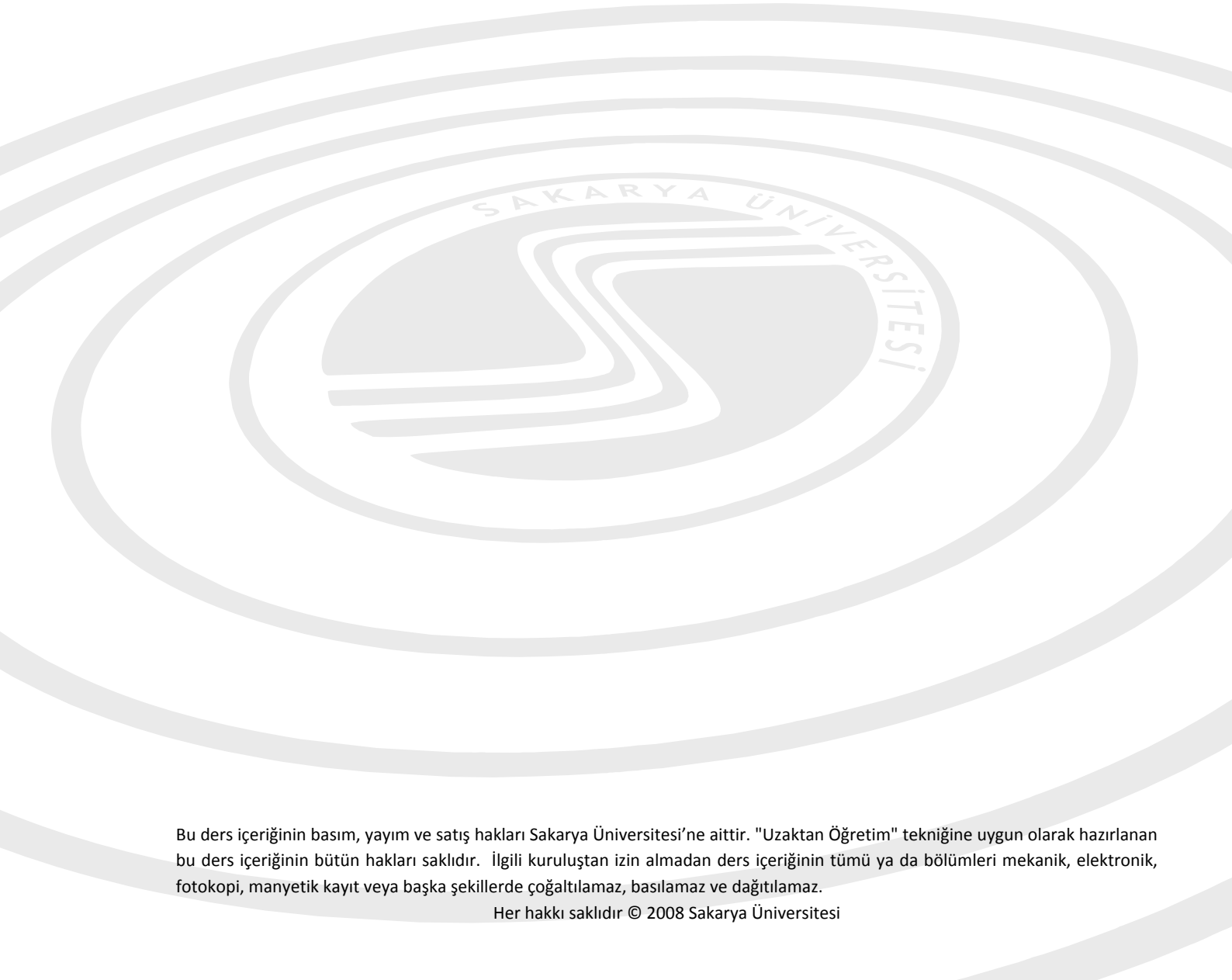

TÜRK DİLİ I

Hafta 2

Okutman Engin ÖMEROĞLU

1. DİL

1. 5. Dilin Kaynağı ve Doğuşu

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan seslerden meydana gelmiş, kendine ait kanunları olan canlı bir varlıktır. Dil bir bildirişme (cominication) aracıdır. Dile ait göstergeler insanların birbiriyle iletişim kurmasını sağlar. Jestler işaretler, mimikler de bir bildirişme aracıdır ama hiç biri dilin yerini tek başına tutamaz.

Dil insanları diğer canlılardan ayıran, onu diğer canlılardan üstün kılan en önemli unsurdur. Dilin en önemli yapı taşı sestir. Sesle birlikte jestler, mimikler; vurgu ve tonlamayla dil zenginleşir, güzelleşir. Dil insanların duygularını, düşüncelerini, hayallerini, bilgilerini ortaya koyabildikleri en önemli araçtır.

Dilin doğuşu konusunda çok eski çağlardan günümüze kadar bazı *dil bilimciler, filozoflar* çeşitli çalışmalar yapmışlar, görüşlerini ortaya koymuşlardır. Bu konu hep düşünürlerin zihnini meşgul etmiştir.

*Diller nasıl ortaya çıkmıştır, dilin kaynağı nedir? İlk konuşmalar nasıl olmuştur? Diller tek bir kaynaktan mı çıkmıştır, yoksa farklı farklı kaynaklardan mı çıkmıştır? ...*gibi sorulara hep yanıt aranmıştır.

Bu konuda çeşitli kuramlar vardır; ama hâlâ dilin nasıl ortaya çıktığı, dünyada niçin bu kadar farklı dil olduğu konusunda kesin, net bir bilgi yoktur.

Dil çalışmalarını ilk defa eski Yunanda *Aristo* ile başlamıştır. Aristo dil okulunda dilin doğuşu konusunda çeşitli görüşler ileri sürmüştür. Ayrıca yine ilk çak filozoflarından *Epikür, Herakleitos, Demokritos, Eflatun* da dil konusunda çalışmıştır.

Bunların dışında günümüze gelinceye kadar *Jean Jacques Rousseu, Adam Smith, Wilhelm Von Humboldt, Herder, Vico, Descartes, Locke* gibi düşünürler dilin doğuşu konusunda çalışmışlar, bu konuda görüşlerini açıklamıştır.

Dilin doğuşu ile ilgili *kuramlar* iki grupta toplanabilir:

“Deneyimci” ve “Doğuşancı” görüş.

“**Deneyimciler**” dilin insanoğlu tarafından sonradan deneyimlerle kazanıldığını söylemişler bununla ilgili çeşitli görüşler ortaya atmışlardır.

Bu görüşe göre dil **yansılardan, yani doğadaki ses taklitlerinden** doğmuştur. Doğadaki çeşitli sesleri (rüzgârın uğultusu, gök gürültüsü, suyun şırıltısı, hayvan sesleri...) taklit eden insanoğlu daha sonra bu seslerden dilini geliştirmiş, kendine ait bir iletişim dilini oluşturmuştur.

İnsanoğlu ilk önce jest ve mimiklerle anlaşmış daha sonra da dilini geliştirmiş, bu günlere gelmiştir.

“**Doğuşancılar**” dilin doğuştan insanoğluna hazır olarak verildiğini iddia etmişlerdir. Onlara göre dil jestlerden mimiklerden, yansılardan ortaya çıkmamıştır. Dil insanoğluna hazır verilmiş bir yetenektir. Aklını kullanan insanoğlu dilini de geliştirmiştir. Dil, insanoğlunun doğasında olan, ona hazır verilen bir olgudur.

Efsaneler:

Dilin doğuşu ile ilgili bilgilerin ilki, hep efsanelere dayanmaktadır ve bu konuda çeşitli efsaneler vardır.

Bunlardan en ilginç ünlü tarihçi Herodot’un anlattığı efsanedir. Bu efsaneye göre Mısır kralı/firavun Psammatik dünyadaki ilk dilin hangisi olduğunu bulmak için bir deney yaptırmış. Yeni doğan bir bebeği bir mağaraya kapattırarak, bu bebek yetişkin olana kadar kimseyle görüştürülmemiş, sadece günlük ihtiyaçları karşılanmış. Bu çocuğun yetişkin olduğunda hiç konuşmadığı görülmüş. Çocuk daha sonra aç bırakılmış aç kalan çocuğun yanına vardıklarında “*bekos, bekos!*” diye bir şey söylediğini işitmişler. Bu sözü araştırdıklarında bunun Fırıgcede “*ekmek*” anlamına gelen sözcük olduğunu bulmuşlar.

Bir başka efsaneye, Hint inanışına göre Tanrı Brahma insanlara konuşmayı öğretmek için bir yaratık göndermiş ve bu yaratık insanlara konuşmayı öğretmiştir.

Çin efsanesine göre bir su kaplumbağası imparatorun önüne çıkmış ve ona yazıyı öğretmiştir.

Babil efsanesine göre yarı insan yarı balık şeklindeki bir deniz canavarı, sudan çıkmış ve insanları yazıyı öğretmiştir.

Kutsal Kitaplardaki Bilgiler:

Dini kaynaklara baktığımızda üç kutsal kitapta bu konuyla ilgili bilgilerin olduğu görülmektedir:

Kura'an-ı Kerim'de; Rahman ve Bakara suresindeki ayete göre: *"Allah Adem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları meleklerle gösterip haydi sözünüze sadıksanız bana şunları adları ile haber verin, (diye) buyurdu... Melekler: Ya Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz, senin bize öğrettiklerinden başka bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz âlim ve hâkim olan sensin."* dediler... Ey Adem! Onların isimlerini bunlara (meleklerle) haber ver (diye) buyurdu. Adem onların isimlerini bunlara haber verince (Allah): Ben size, muhakkak gökleri ve yerde görülmeyenleri bilirim. Bundan da öte gizli ve açık yapmakta olduklarınızı da bilirim, dememiş miydim? (diye) buyurdu." (Bakara Suresi 2/31-33)

"Rahman Kur'an'ı öğretti, insanı yarattı ve ona beyanı (söz söyleme yeteneğini) verdi. (Rahman Suresi 55/ 1-4)

Tevrat'ta: *"...bütün dünyanın dili bir ve sözü birdi. Vaki oldu ki şarka göçtükleri zaman Şinar diyarında bir ova buldular ve orada oturdular. Birbirlerine dediler: 'Gelin kerpiç yapalım ve onları iyice pişirelim.' Onların taş yerine kerpiçleri, harç yerine ziftleri vardı. Ve dediler: Bütün yeryüzüne dağılmayalım, kendimize bir şehir ve başı göklere erişecek bir kule bina yapalım. Kendimize bir "nam" yapalım. Ademoğullarının yapmakta oldukları şehri ve kuleyi görmek için Rab indi ve dedi: İşte bir kavimdirler. Onların hepsinin bir dili var ve yapmaya başladıkları şey budur ve şimdi yapmaya niyet ettiklerinden hiçbir şey onlara men edilmeyecektir. Gelin inelim, birbirlerinin dilini anlamasınlar diye, onların dilini orada karıştıralım. Ve Rab onları bütün yeryüzüne oradan dağıttı ve şehri bina etmeyi bıraktılar. Bundan dolayı buna Bâbil denildi; çünkü Rab bütün dünyanın dilini orada karıştırdı. Rab onları yeryüzüne oradan dağıttı.(Eski Ahit, Tekvin: 11/1-9)*

İncil'de: *"Kelam başlangıçta vardı ve kelam Allah nezdinde idi. Kelam Allah idi..."* (İncil/ Yuhanna: 1/1-2)

Yukarıdaki üç kutsal kitapta da dilin doğuşu meselesi ile ilgili verilen bilgilerde dilin ilahî olduğu, dilin insanoğluna doğuştan verildiği söylenmektedir.

Bu görüşü destekleyen, yani dilin doğuştan olduğunu destekleyen düşünürlerden Ernest Renan: *"İnsanın doğası gereği düşünen ve konuşan bir yaratıktır, insanın bu özelliği sonradan kazandığını kim söyleyebilir?"* demiştir.

Aynı şekilde Fransız düşünür Descartes: *"Düşünen insan konuşan insandır."* diyerek konuşma yeteneğinin insanın doğasında bulunduğunu savunmuştur.

Aristo, insanın en önemli özelliğinin dil olduğunu, akla (logos/ us) sahip olan insanın söz söyleyebilen bir varlık olduğunu söyler. Aristo'ya göre dil insanın konuşma özelliğinden doğmuştur. Tanrı bize bedensel hareket yeteneğini verdiği gibi, söz söyleme yeteneğini de vermiştir. Bu yüzden ses tabîi ve ilahîdir...

1.6. Dünya Dilleri ve Genel Özellikleri

Bugün dünyamızda yaklaşık sekiz milyar insan yaşamaktadır. Bu insanlar- kesin rakam olmamakla birlikte- 4000 çeşit dil ile anlaşılmaktadır. Yani bugün dünyamızdaki dil sayısı yaklaşık olarak (?) 4000'dir.

Bu dillerin bir kısmı gelişmiş dillerdir, bir kısmı ise yazısı, alfabesi bile olmayan dillerdir.

Gelişmiş, "imparatorluk dili" de denilen dillerin çok köklü bir geçmişi, yüzyıllar ötesinden bu günlere gelmiş yazılı kaynakları olduğunu görürüz. Bu dillerin geçmişte ve bugün çok güçlü bir edebiyatı vardır. Bu dilleri yazılı kaynaklardan takip edebilir, bu dildeki gelişmeleri inceleyebiliriz; Türkçe, Yunanca, Arapça, Farsça... gibi.

Bazı diller ise sadece konuşma dili olarak vardır. Bunlar bazı ülkelerdeki yerel dillerdir. Bu dillerin yazılı kaynakları yoktur. Geçmişe ait edebiyatı olmamıştır. Bu diller bu günlere kadar konuşula konuşula bir şekilde gelmiştir. Bugün de yaşamaktadır. Bu dillerin söz dağarcıkları sınırlıdır. Kısıtlı bir kelime dünyası vardır. Bu dillerde komşu dillerden alınmış olan sözcükler çoktur.

Hatta bugün Afrika'da bazı kabilelerin (Meselâ Tanzanya'da Klimancaro'nun eteklerinde yaşayanlar gibi) *ıslık dili* ile birbirleriyle anlaştıklarını, bu şekilde konuştuklarını görebiliriz. Ayrıca Doğu Karadeniz Bölgesinde yaylada yaşayanlar, bugünkü iletişim teknolojilerinin olmadığı dönemde tıpkı Afrika'daki gibi kendi aralarında ıslık dilini geliştirmişler; yamaçtan karşı yamaca bu şekilde ıslıkla iletişim kurmuşlardır.

Peki bunlar dil midir? Evet, iletişim kurulabildiğine göre bir çeşit dildir; ancak hiçbir zaman "*imparatorluk dili*" gelişmiş bir dil değildir.

Bazı diller zaman içinde yok olmuştur. Meselâ bu gün Sümerce diye bir dil yoktur. Hiçbir ulus, halk bu dili konuşmamaktadır. Oysa MÖ 4000'li yıllarda Mezopotamya'da büyük bir uygarlık kurmuş, yazıyı ilk defa kullanmış olan bu medeni milletin dili bu gün yoktur, yaşamamaktadır. Sadece arkeologlar ve Sümerologlar tarafından araştırma dili olarak kullanılmaktadır. Yine Anadolu uygarlıklarından Hititlerin dili olan Hititçe bu gün yaşamaktadır. Latince konuşan halk yoktur. Sadece kiliselerde kilise dili olarak öğretilmektedir. Hz. İsa'nın dili olan *Aramice*, ayrıca *Akatça*, Sanskritçe diye bir dil bugün yoktur.

Bazı diller de sonradan ortaya çıkmış dillerdendir. Meselâ İngilizce böyledir. XI. Asırda Britanya adasında İngilizce konuşulmamaktadır. İngilizce yerine burada *Keltçe*, *Velişçe* (Galler Dili) *İskoç dili* ve İrlanda'da *İrce* konuşulmaktaydı.